

ΕΡΑΝΙΣΜΑ ΜΑΡΤΥΡΙΩΝ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΩΝ

Ίώσηπος Μοισιόδαξ (Τσερναβόδα περ. 1725 - Βουκουρέστι 1800)

«Καὶ ὅμως μή τις ἄς νομισθῆ τινάς, πῶς τάχα ἐγὼ ὀμιλῶ ἐδῶ διὰ τὴν παροῦσαν κατὰστασιν τῆς Ἑλλάδος. Αὐτὴ εὐρίσκεται τὴν σήμερον πολλὰ μετριωτέρα ἀπὸ τὴν ἀπερασμένην. Ἡ Εὐγένεια, ἡ Κοσμιότης, ἡ Φιλοτιμία τῶν Μαθημάτων, φαίνεται, ὅτι πάλιν ἀνεζωπύρησε. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὰ Φροντιστήρια πολλαπλασιάζονται, ἡ Ἐγκύκλιος Παιδεία ἀκμάζει, ἡ Φιλοσοφία διδάσκεται, ἡ Μαθηματικὴ ἀκούεται, οἱ Διδάσκαλοι κυζάνουν, μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐγὼ ἀποτολμῶ νὰ τοὺς κηρύξω τάχα καθὸ τόσοις ἀνακαινιστὰς ἐκείνης τῆς ἀρχαίας εὐγενείας. Ἐνας Βούλγαρις Εὐγένιος εἰς τὸ Βυζάντιον, ἓνας Θεοτόκης Νικηφόρος εἰς τὴν Κέρκυραν, ἓνας Ζορτούλλιος Νικόλαος εἰς τὸν Ἄθωνα, εἶναι οἱ πρῶτοι λογάδες, ἄξιοι καὶ οἱ τρεῖς νὰ συγγράφουν, καὶ νὰ παραδίδουν μὲ ἀκρίβειαν πᾶσαν Ἐπιστήμην. Ὅλη ἡ Ἑλλάς πρέπει νὰ τοὺς σέβεται, διὰ τὴν αὐτοὶ σπουδάζουν νὰ ἀνακαλέσουν τὰς Μούσας εἰς τὸ Πάτριον Ἑλικῶνα των.»

Ἠθικὴ φιλοσοφία μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἰδιώματος... καὶ ἀφιερωθεῖσα τῷ Πανιερωτάτῳ, Σοφολογιωτάτῳ, καὶ Θεοπροβλήτῳ Μητροπολίτῃ τῆς Σμύρνης, κυρίῳ κυρίῳ Νεοφύτῳ τῷ ἐκ Λέρου. Τόμος πρῶτος. Ἐνετίησι, 1761. Παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι. Σελ. 15 (Προοίμιον τοῦ μεταφραστοῦ).

Γεώργιος Ἰωάννου Ζαβίρας (Σιάτιστα 1744 - Σάμπατ Σαλασί Οὐγγαρίας 1804)

«Νικόλαος Ζερτζούλης ὁ ἐκ Μετζόβου τῆς Ἠπείρου, ἐμαθητεύθη ἐν Ἰωαννίνοις παρὰ τῷ κλεινῷ Μπαλάνῳ τῷ βασιλοπούλῳ ὕστερον

ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῆς ἐν τρίκκη σχολῆς ὑπὲρ τὰ 12 ἔτη· ἐκεῖθεν ἐπαναστρέψας εἰς ἰωάννινα ἐδιδάχθη τὴν λατινίδα. μετὰ παρέλευσιν ὀκτῶ μηνῶν ἀπῆλθεν εἰς τὰς ἐνετίας καὶ κεῖθεν σχεδὸν εἰς πάσας τὰς ἀκαδημίας τῆς ἰταλίας ἔνθα ἐχρημάτισεν ὑπὲρ τὰ ἑπτὰ ἔτη, διδασκθεὶς οὐ μόνον τὴν λατινίδα, ἰταλικὴν, καὶ γαλλικὴν διάλεκτον, ἀλλὰ δὴ καὶ πάσας τὰς ἐπιστήμας ὡς εἶπερ τις ἄλλος. ἐκεῖθεν δὲ ἐπανακάμψας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπέμφθη παρὰ τῆς ἐκεῖ συνόδου εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Ἁθωνος πρὸς διαδοχὴν εὐγενίου τοῦ βουλγάρου (ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ νῦν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ σωζόμενον εἰσέτι ἐν μεμβράνῃ πατριαρχικὸν καὶ ὑπὸ πάσης τῆς τότε ἱεραῆς συνόδου ἐπισφραγισθὲν γράμμα), ἔνθα χρηματίσας εἰς ἑνὸς χρόνου διάστημα καὶ δυσαρεστηθεὶς παρητήσατο καὶ ἀπῆλθεν εἰς Μολδαυίαν, ὅπου προεχειρίσθη τὴν σχολαρχίαν τοῦ ἐν Ἰασίῳ γυμνασίου, ὅπου καὶ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε κατὰ τὸ 1773 ἔτος. διὰ δὲ οὖν τὴν ἀξιάγαστον αὐτοῦ σοφίαν καὶ πολύγλωττον ἡξιώθη καὶ μεγάλης εὐνοίας καὶ παρὰ τοῦ ὑψηλοτάτου ἀρχιστρατήγου τῶν Ῥώσων Ῥωμαντζόφ.)»

Νέα Ἑλλάς ἢ ἑλληνικὸν θέατρον. Ἐκδοθὲν ὑπὸ Γεωργίου Π. Κρέμου, Ἀθήνησι 1872 (ἀνατ. 1972), σ. 495 κ.έ.

Σέργιος Μακραιὸς (Φουρνὰ Ἀγράφων περ. 1740 - Κωνσταντινούπολη 1816)

«Νικόλαος ἐκ Μεσόβου, πρότερον χρηματίσας διδάσκαλος ἐν Τρίκκῃ τῆς Θεσσαλίας, καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἀπὸ Ἰταλίας σταλεὶς εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος καὶ χρηματίσας ἐν τῇ ἐκεῖ σχολῇ διδάσκαλος, καὶ κεῖθεν μεταβὰς εἰς Δακίαν καὶ ἐν Ἰασίῳ διδάξας· πολυμαθὴς ἀνὴρ· οὗτος πρῶτος ἐν ἑλλήσι μετέφρασε τὰ στοιχεῖα τῆς φυσικῆς τοῦ Νεύτωνος κατὰ Μουσκειμβροέκιον.»

ὑπομνήματα ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας (1750 - 1800). Στὸν τρίτο τόμο τῆς Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Κ.Ν. Σάθα, ἐν Βενετίᾳ, τύποις τοῦ Χρόνου, 1872, σ. 237.

Κωνσταντῖνος Μ. Κούμας (Λάρισα 1777 - Τεργέστη 1836)

«Τὴν φωνὴν ταύτην (τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη, «τὰ ἔργα») τοῦ ὁποῖου «ἔκραζαν πρὸς ὅλους μας τὸ Εὐαγγελικὸν “Πορεύεσθε πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε,» Ν.Κ.Ψ.) «ἤκουσε μαθητῆς τοῦ τῶν Ἰωαννίνων Βαλανικοῦ σχολείου Νικόλαος Ζαρζούλης ὁ ἐκ Μετσόβου. Συγκροτηθεὶς οὗτος μετὰ Ἀριστοτελικά μαθήματα καὶ τὰς κατ’ Εὐκλείδην γεωμετρικὰς θεωρίας μετέβη κατὰ τὸ ἀψνδ’ ἔτος εἰς τὰς Ἰταλικὰς χώρας ἤκουσεν ἐκεῖ τὰ νεώτερα τῆς πειραματικῆς φυσικῆς μαθήματα, καὶ τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν ὑπέστρεψε πλήρης παιδείας εἰς τὴν πατρίδα. Ἐδίδαξεν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ ἀψζ ἔτους καὶ ἐφεξῆς, ἐπαινεθεὶς πανταχοῦ διὰ τὴν σοφίαν του τελευταῖον εἰς Ἰτασίον σχολαρχῶν παρέδωκεν ἐξ ἰδίων του μεταφράσεων τὴν τοῦ Βαῦμαῦστερου φιλοσοφίαν καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ κατὰ τὸ ἀψοβ ἔτος. Αἱ τότε ἐπιπολάζουσαι ταραχαὶ ἐκ τῶν πολεμικῶν περιστάσεων, καὶ ὁ πρόωρος θάνατος ἐμπόδισαν νὰ γείνη ἐπαισητοτέρα εἰς τὸ γένος ἡ παιδεία τοῦ μακαρίτου Ζαρζούλη.»

Σύνταγμα φιλοσοφίας. Τόμος πρῶτος. Περιέχων Ἐμπειρικὴν Ψυχολογίαν καὶ Κρηπίδα τῆς Φιλοσοφίας. Ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας, ἐκ τῆς Τυπογραφίας Ἰωάν. Βαρθ. Τεσεβεκίου ΑΩ Ι Η' (1818), σ.ί (σημ. α).

Γεώργιος Αἰνιάν (Μαυρίλο Τυμφρηστοῦ 1788 - Ἀθήνα 1848)

«Προσκληθεὶς (ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης, Ν.Κ.Ψ.) ἔπειτα εἰς Ἰωάννινα παρὰ τῶν ἐκεῖ ἐμπόρων καὶ ἰδίως παρὰ τοῦ Καραϊωάννου, ἀπῆλθεν ἐκεῖ, καὶ ἐδίδασκε τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν φιλολογίαν εἰς τὴν σχολὴν ἐκείνης τῆς πόλεως, ὅτε λέγεται, ὅτι Νικόλαός τις Ζερζούλης ἐκ Μετσόβου ἐπιθυμῶν μὲν τὴν ἀκρόασιν τῶν μαθημάτων, μὴ πειθόμενος δὲ εἰς τὰς διατάξεις τῆς σχολῆς, ἐπειδὴ παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν ὁ Εὐγένιος ἵνα ὑπόκειται εἰς τὰς διατάξεις, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ ἀνεχώρησεν εἰπὼν, ὅτι ἀπέρχεται καὶ αὐτός, καὶ διδάσκεται ἐκεῖ ἅπου ἐδιδάχθη καὶ ὁ Εὐγένιος, καὶ τῶντι μετέβη εἰς Εὐρώπην, καὶ ἔλαβεν

παιδείαν ἰκανήν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπιμελῶς μετέδωκεν εἰς τοὺς συμπολίτας του.)»

Συλλογὴ ἀνεκδότων συγγραμμάτων τοῦ ἀοιδήμου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως καὶ πινων ἄλλων μετατυπωθέντων. Τόμος Α'. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς τυπογραφίας Κ. Ράλλη, 1838, σ. ιγ' κ.έ.

Χριστόφορος Φιλητᾶς (Ἰωάννινα 1787 - Κέρκυρα 1867)

«Νικόλαος Ζαρζούλης ἐκ Μετσόβου. Μαθητὴς Βαλάνου εἰς Ἰωάννινα, διδάσκαλος ἰκανοῦ χρόνου εἰς Τρίκκην τῶν μαθημάτων ὅσα ἐδιδάχθη εἰς Ἰωάννινα. Ἐπειτα μεταβάς εἰς Ἰταλίαν τὸ 1754 ἤκουσε τὰ νεώτερα φιλοσοφήματα καὶ ὑποστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐστάλη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διδάσκαλος τῆς ἀπὸ τὸν Εὐγένιον παραιτηθείσης σχολῆς τοῦ Ἀθωνος. Ἐκεῖθεν μετὰ ἐνιαυτὸν ἕνα ὑπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἐπροσκαλέσθη μετὰ τιμῆς σχολάρχης τῆς ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικῆς σχολῆς τὸ 1768. Ἐδίδαξεν ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθηματ. ἐπιστ. τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν καὶ ἀπέθανε τὸ 1772, ἴσως καὶ τὸ 1766. Ἐκαλέσθη εἰς Ἰάσιον ὡς συνάγεται ἀπὸ... τοῦ Εὐγενίου ἐν Λογικῇ τυπωθείση τὸ 1766».

Σύμμικτα φιλολογικά. Τόμος Β: Ἄνδρες πεπαιδευμένοι Ἕλληνες μετὰ τὴν ἄλωσιν μέχρι τῆς σήμερον. Ἀπὸ τὸν ἀχρονολόγητο κώδικα τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ἀρ. 316, σ. 87 - Εὐγενικὴ προσφορὰ τοῦ συναδέλφου κ. Κώστα Θ. Πέτσιου, ποὺ μετέγραψε καὶ τὸ κείμενο.

Ἀναστάσιος Πολυζωΐδης (Μελένικο 1802 - Ἀθήνα 1873)

«Ἄλλος Ἕλλην διδάσκαλος, ὁ ἐκ Μετσόβου Νικόλαος Ζαρζούλης συνήργησεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν διάδοσιν νεωτέρων θεωριῶν ἐν Ἑλλάδι μαθητεύσας ἐν Ἰωαννίνοις παρὰ τῷ Βαλάνῳ καὶ διδάξας χρόνον

τινὰ ἐν Τρίκκῃ τῆς Θεσσαλίας, μετέβη ἔπειτα εἰς Ἰταλίαν (1754-1758), ὅπου ἤκουσε τὰ νεώτερα φιλοσοφήματα. Ἐπανακάμψαντα δὲ εἰς τὴν πατρίδα τὸν ἔπεμψεν ἡ ἱερά σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθηγητὴν τῆς ὑπὸ τοῦ Εὐγενίου παραιτηθείσης Ἀθωνιάδος σχολῆς· ἀλλ' ἐντυχὼν καὶ οὗτος πολλοῖς δαίμοσι ῥασσοφόροις ἐνταῦθα ἐπανῆλθε ταχέως εἰς τὴν πατρίδα του· ἐκεῖθεν προσεκλήθη μετὰ τιμῆς μεγάλῃς σχολάρχῃ τῆς ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικῆς σχολῆς, ὅπου ἐδίδαξε μετὰ τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν καὶ ἀποθανόντα τῷ 1772 τὸν διεδέχθη ὁ Θεοτόκιος.)

Τὰ νεοελληνικὰ ἤτοι τὰ κατὰ τὴν Ελλάδα κυριώτερα συμβάντα καὶ ἡ κατάστασις τῆς ἐλληνικῆς παιδείας ἀπὸ ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἕως τοῦ ἐσχάτου ὑπὲρ αὐτονομίας ἐθνικοῦ ἀγῶνος. 146 π.Χ. - 1821 μ.Χ. Τόμος Β', Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ἐφημερίδος τῶν συζητήσεων, 1876, σ. 218.

Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών (Κωνσταντινούπολι, 1851 - Ἀθήνα 1943)

«περὶ τοῦ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΖΑΡΖΟΥΛΗ γράψας ἐπείσθη τῷ πατριάρχῃ Σαμουήλ, γράφοντι τῷ 1759 πρὸς τὸν ἐν Ἀθῶ μένοντα Κύριλλον Ε', καὶ δι' ἐπιστολῆς, ὡς ἔοικε, ζητήσαντα τὸν τοῦ διδασκάλου εἰς τὴν ἀθωνιάδα διορισμόν· “Νικόλαον δὲ τὸν ποτε παιδαγωγὸν τῶν τοῦ Κωνσταντίνου βοεβόδα, εἰ προστῆναι τῆς ἐν τῷ ὄρει αὐτόθι σχολῆς ἐδέησεν, ἐχρῆν τοῦτο καὶ προβεβουλευσθαι, πρὶν ἢ αὐτὸν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φροντιστηρίου ἐπὶ τῶν μαθηματικῶν παραδόσεων τετάχθαι,.. Οἴοσδ' ἤποτ' ἦν ὁ Νικόλαος οὗτός ἐστι λοιπὸν βέβαιον ἐδίδασκε τὰ μαθηματικά, καὶ ἴσως τότε περίπου διωρίσθη· γινώσκω δὲ τρεῖς Νικολάους ἐν τῷ τότε καιρῷ συγχρονουῦντας· Νικόλαον τὸν Βάρκοσιν, Νικόλαον τὸν Χελιδρομέα καὶ Νικόλαον τὸν Ζαρζούλην, ὅστις ἀφείς τὴν ἐν τῇ πατριαρχικῇ ἀκαδημίᾳ διδασκαλίαν κατεπείσθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Σεραφεῖμ ἵνα μεταβῆ εἰς Ἀθῶ, ἐὰν καλῶς ἐξηγγῶ τοῦ Μακραίου τὰ γραφόμενα· “ἐφρόντισε δὲ περὶ τῆς σχολῆς τοῦ ἁγίου Ὁρους καὶ δεξιωσάμενος καὶ τιμήσας καὶ διὰ πολλῶν πείσας τὸν

ἐκ Μετσόβου Νικόλαον... ἐκεῖσε ἀπέστειλεν,,· ἔνθα τὸ τιμήσας καὶ διὰ πολλῶν πείσας φρονῶ ὅτι ἐμπεδοῖ τὴν εἰκασίαν μου καὶ κυροῖ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σαμουήλ περὶ Ζαρζούλη μὴ θέλοντος ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἄθω, καταλιπὼν τὴν Κωνσταντινούπολιν· ὁ Ζαβίρας γράφει ὅτι ὁ Ζαρζούλης μετὰ τὰς ἐν διαφόροις πανεπιστημίαις τῆς Ἰταλίας σπουδὰς αὐτοῦ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

εἰκάζω ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Νικολάου Ζαρζούλη ἐν τῇ πατριαρχικῇ ἀκαδημίᾳ διήρκησεν ἐπ' ὀλίγον (1758 - 1759)· ἀπεβίω τῷ 1773 ἐν Ἰασίῳ, τὴν αὐτόθι διευθύνων αὐθεντικὴν ἀκαδημίαν τῶν δὲ συγγραμμάτων αὐτοῦ μέμνηται ὁ Ζαβίρας.»

Χρονικὰ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας - Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς. 1454 - 1830. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ τυπογραφείου, ΑΩΠΓ (1883), σσ. 200 - 201.

Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη (Ἀθήνα 1895 - Ἀθήνα 1965)

«Ὑπὸ δύο κυρίως μορφὰς ἐμφανίζεται ὁ Τζερτζέλης εἰς τὸ ἔργον του. Εἴτε ὡς σφοδρὸς ἀρχαῖσθης, βυζαντινὸς καλόγηρος, κατ' ἐξοχὴν σχολαστικὸς διδάσκαλος προσπαθῶν ν' ἀρέσκη εἰς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν, εἴτε ὡς εἰσηγητῆς νέων φιλοσοφικῶν καὶ φυσικομαθηματικῶν θεωριῶν καὶ ἐνιαχοῦ μάλιστα ὡς δημοτικιστῆς. Ἦτο δηλ., ὡς εἵπομεν, παλαιοφιλόσοφος καὶ νεοεπιστήμων γλωσσομαθέστατος καὶ πολυμαθέστατος, δι' ὃ καὶ χαρακτηρίζεται ἀκόμη σήμερον ὑπὸ τῶν γερόντων τοῦ Μετσόβου ὡς παράξενος (περίφημος, σπουδαῖος) δάσκαλος ἐκεῖ κοντὰ στ' Ἀμπελάκια, ἀκουστὸς σὲ ὅλα τὰ μέρη, ποὺ σὰν ἦρθε στὸ Μέτσοβο ἔφτιασε κάτι μηχανήματα ποὺ ἔκαναν μπουμπουνίσματα, χαλάζι, βροχή'.»

«Οἱ ἐν τῷ Ἑλληνοσχολείῳ Μετσόβου διδάξαντες καὶ διδαχθέντες». *Ἡπειρωτικὰ χρονικὰ* 15/1940, σ. 119.

Ἰωάννης Ἀγγέλου (Ἀθήνα 1917 - Ἀθήνα 2001)

«Ἡ ἀπότομη ἀποχώρηση τοῦ Εὐγένιου (ἀπὸ τὴν Ἀθωνιάδα, Ν.Κ.Ψ.) θὰ ἐπροκάλεσε ἀναστάτωση στὴ λειτουργία τῆς σχολῆς, καθὼς μάλιστα, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἴδιος, οἱ μαθητὲς ἦταν χωρισμένοι σὲ φατρίες. Οἱ μαθητὲς θὰ ἀρχίσουν νὰ ἀποχωροῦν καὶ ἐκεῖνοι, ἂν μάλιστα ὁ σχολάρχης τοὺς σκοπεύει νὰ συνεχίσει τὸ ἔργο του σὲ ἄλλη σχολή. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Ἐκκλησία μαζὺ μὲ τὸν Κύριλλο ἐφρόντισαν εὐθὺς ἀμέσως νὰ βρεθεῖ ὁ ἀντικαταστάτης τοῦ Εὐγένιου μὲ ἀνάλογες πρὸς ἐκεῖνον ἱκανότητες, ὥστε νὰ μετριασθεῖ κατὰ τὸ δυνατόν ἡ δυσμενὴς ἐντύπωση ἀπὸ τὴν ἀποχώρησή του. Ὁ Πατριάρχης Σαμουήλ, λοιπὸν, πληροφορεῖ μέσα στὸν ἴδιο χρόνο τὸν Κύριλλο ὅτι ἐπέτυχαν νὰ πεισθεῖ ὁ μετσοβίτης Νικόλαος Ζερζούλης, ποὺ ἐδίδασκε μαθηματικὰ στὴν Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία, νὰ ἀναλάβει τὴν διεύθυνση τῆς Ἀθωνιάδας. Ἡ ἐκλογή τοῦ Ζερζούλη δὲν ἦταν ἄστοχη, γιατί καὶ μόρφωση εἶχε ἄρτια καὶ ἱκανότητες. Ὁ Ζερζούλης ἀνέλαβε μέσα στὸν ἴδιο χρόνο τὰ καθήκοντά του, ἀλλὰ φαίνεται πὼς ἀπὸ τὴν σύγκριση πρὸς τὸν προκατόχου του ἐβγῆκε μειωμένος σὲ τέτοιο βαθμὸ, ὥστε οἱ μαθητὲς νὰ ζητοῦν ἐπίμονα τὴν ἐπάνοδο τοῦ Εὐγένιου. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀντίδραση τῶν μαθητῶν εἶχε ἀρχίσει πιά νὰ ἐκδηλώνεται καὶ μὲ ἀποχωρήσεις ὥστε ἡ σχολὴ “ὀλίγον κατ’ ὀλίγον ἐσμικρύνθη, ὀλιγώστευσαν οἱ μαθηταί”, ὁ Ζερζούλης βρέθηκε στὴν ἀνάγκη ὕστερα ἀπὸ δύο χρόνια νὰ ἀποχωρήσει καὶ ἐκεῖνος καὶ μαζὺ μὲ αὐτὸν καὶ ὁ Παναγιώτης Παλαμάς, ποὺ εἶχε ἀναλάβει ἤδη, ὅπως καὶ πρὶν, ἓνα μέρος τοῦ διδακτικοῦ ἔργου.»

«Τὸ χρονικὸ τῆς Ἀθωνιάδας - (Δοκίμιο ἱστορίας τῆς σχολῆς μὲ βάση ἀνέκδοτα κείμενα)», Νέα ἔστια, Χριστούγεννα 1963, σ. 100 (: Τῶν φώτων - Ὅψεις τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ, ἐκδ. Ἐρμῆς, Νεοελληνικὰ μελετήματα ἀρ. 9, Ἀθήνα 1988, σ. 127).

Κ. Θ. Δημαράς (Αθήνα 1904 - Παρίσι 1992)

«Σημειώνω ότι κι ο Δαπόντες πίστεψε στους χρησμούς, κι ότι ένας από τους καλούς λογίους τῆς ἐποχῆς, ὁ Νικ. Ζερζούλης, πού τόν ἔβαζαν οἱ σύγχρονοί του σέ ἴση μοίρα μέ τόν Βούλγαρη καί τόν Θεοτόκη, ἀσχολήθηκε κι αὐτός μέ τήν χρησμολογία· ὁ Ζερζούλης, πού πέθανε στά 1772, εἶταν προοδευτικό μυαλό, σπούδασε στήν Δύση καί ἀσχολήθηκε μέ τά μαθηματικά. Ἀλλά σ' αὐτά τά χρόνια, σ' αὐτόν τόν αἰώνα, μιὰ ἑξαψή χρησμολογική κατέχει τόν ἑλληνισμό: θεϊκά μηνύματα τόν ἐμψυχώνουν, τὸ προφητικό χάρισμα ἀπονέμεται σέ ἄσφους καί σοφούς.»

Ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας ἀπό τίς πρώτες ρίζες ὡς τήν ἐποχή μας. Ἰκαρος, Ἀθήνα 1968⁴, σ. 120.

Παναγιώτης Κονδύλης (Ἀρχαία Ὀλυμπία 1943 - Ἀθήνα 1998)

«Ὅμως δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι, ὅταν ὁ Νικόλαος Ζερζούλης, μερικῆς δεκαετίας ἀργότερα, μετέφραζε ἕνα μέρος τοῦ βασικοῦ ἔργου του Newton, ἔδειχνε μ' αὐτόν τόν τρόπο ἔμπρακτα τήν προσχώρησή του στίς θέσεις τῆς καινούργιας μαθηματικῆς φυσικῆς καί ἀστρονομίας —πολὺ περισσότερο, ἀφοῦ ἀποδέχεται *expressis verbis* τῆ θεωρία τῆς ἑλξης, ἡ ὁποία στήριζε τώρα τήν ἐξήγηση τῆς κίνησης τῶν πλανητῶν γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἐνῶ παράλληλα ἀποκρούει τὸν ἀριστοτελικὸ χωρισμὸ τοῦ κόσμου στήν αἰδία οὐράνια σφαίρα καί στήν ὑποσελήνια περιοχὴ τῆς γένεσης καί τῆς φθορᾶς. Ἔτσι, μολονότι ἐδῶ δέν μαρτυρεῖται μιὰ ἀπερίφραστα κατάφαση τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος, ὅμως ὑπάρχουν ὅλα ἐκεῖνα τὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα τὴ στοιχειοθετοῦν.»

«Τὸ ἡλιοκεντρικὸ σύστημα καί ἡ πληθὺς τῶν κόσμων - Μιὰ κοσμοθεωρητικὴ μάχη στὸν ἑλληνικὸ 18ο αἰ.». Στὸν τόμο Ἀμνηστὸς Στὴ μνήμη Φώτη Ἀποστολόπουλου, Ἀθήνα 1984, σ. 83 κ.έ. (: Ὁ Νεοελληνικὸς Διαφω-

τισμός - Οί φιλοσοφικές ιδέες. Έκδόσεις Θεμέλιο, Ιστορική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1988, σ. 114).

Λεωνίας Κ. Μπαρτζελιώτης (Μίνθη Όλυμπίας 1933)

«Οπλισμένος ο ίδιος (ό Ζερζούλης, Ν.Κ.Ψ.), τόσο με την εις βάθος μελέτη του άριστοτελικού έργου, όσο και με τὰ έπιτεύγματα τής νεώτερης επιστήμης, τής “άναζωογονηθείσης υπό τῶν νεωτέρων, καί τοῖς ἀπό τῶν μαθηματικῆς ἀπάσης εἰδῶν”, κατὰ τήν διατύπωση τοῦ ἰδίου, δηλώνει ὅτι ὑπερέχει ἔναντι τῶν ἀντιπάλων του χάρις στήν παιδεία καί τή γνώση πού τοῦ ἐδώρησε ἡ θεία χάρις. Στά “κατ’ ἐπίνοιαν ἀναπλάσματα... ὧν τήν γνῶσιν ὁ περιπατητικός... ἀφήρηται” ὁ Ζερζούλης ἀντιπαραθέτει τήν γνώση τής “φυσικῆς ἀλήθειας”, τήν “ἀκριβῆ γνῶσιν”, τήν ὁποῖαν ἔχει ὁ ἴδιος “σύν πάση τῇ Εὐρώπῃ καί τῷ τῶν ἀπανταχοῦ τής οἰκουμένης χορῶ”.»

Φιλοσοφία καί ἐπιστήμη - Ἡ ἀντιπαράθεση φυσικῆς φιλοσοφίας καί μαθηματικῆς ἐπιστήμης κατὰ τοὺς χρόνους τής «αἰχμαλωσίας». Αθήνα 1992², σ. 86.

Δημήτρης Κρίτσας (Συκούριο Λάρισας 1954 - Συκιές Θεσσαλονίκης 1996)

«Καθίσταται νομίζουμε φανερό γιατί τόσο ὁ Βούλγαρης καί ὁ Θεοτόκης, ὅσο καί προηγούμενα ὁ Ζερζούλης, ἀποφεύγουν νά καταθέσουν καί νά διαπραγματευθοῦν τόν παγκόσμιο νόμο τῶν βαρυτικῶν ἔλξεων τοῦ Newton, ἐπιλέγοντας νά τόν ἀξιοποιοῦν με τρόπο πού νά μὴν ἀλλοιώνεται οὐσιωδῶς ἡ ἀριστοτελική θεώρηση τοῦ βαρέος σώματος. Ἡ νευτώνεια βαρυτικῆ θεωρία με τὸ σύνολο τῶν προϋποθέσεων τής, ἀποσκοπεῖ νά ἐρμηνεύσει τή λειτουργία τοῦ νομοτελοῦς ἄπειρου σύμπαντος τής νεότερης φυσικῆς, τοῦ ὁποῖου τὰ καίρια γνωρίσματα δέν προσυπογράφουν οἱ τρεῖς λόγιοι. Ἡ ἀπόρριψη τοῦ νομοτελοῦς ἄπειρου σύμπαντος καί ἡ ἀμφίδρομη υἰοθέτηση θεμελιωδῶν χα-

ρακτηριστικῶν τοῦ κλειστοῦ κόσμου τῆς παράδοσης, ὅπως διαπιστώνουμε, συμβαδίζει μὲ τὴ διατήρηση τῶν ἐννοιολογικῶν πυρήνων τῆς ἀριστοτελικῆς θεωρίας τοῦ βαρέος σώματος.»

«Ἡ συνάφεια τῆς Νευτώνειας καὶ τῆς Ἀριστοτελικῆς Φυσικῆς στοὺς Εὐγένιο Βούλγαρη, Νικόλαο Ζερζούλη καὶ Νικηφόρο Θεοτόκη». *Ἡ Νευτώνεια Φυσικὴ καὶ ἡ διάδοσή της στὸν εὐρύτερο Βαλκανικὸ χῶρο* (πρ. συμπ.) Ἀθήνα 1996, σ. 214 κ.έ.

Λίνος Γ. Μπενάκης (Κέρκυρα 1928)

«Στὰ κείμενα τοῦ Νικολάου Ζερζούλη θὰ εἶχαμε πολλές ἀφορμὲς νὰ περάσουμε σὲ συμπεράσματα γιὰ τὴν βασικὴ τοποθέτηση ἑνὸς σπουδαίου διδασκάλου τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐπιστήμης σὲ μιὰ περίοδο μὲ πολλές ἐντάσεις ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ κυρίαρχο πνεῦμα νὰ διδαχθοῦν οἱ Ἕλληνες μαθητὲς τὰ νόματα τῆς νέας ἐπιστήμης καὶ νὰ προετοιμασθοῦν καλύτερα γιὰ τὸν ἐλεύθερο ἐθνικὸ βίον. Καὶ πιστεύετε, παρακαλῶ, ὅτι τόσο πρῶϊμα καὶ ὁ Μετσοβίτης φιλόσοφος μας διακατέχεται ἀπὸ τὸν πόθο καὶ τὴν ἀγωνία αὐτῆ, ὅπως προκύπτει ἀπὸ χαρακτηριστικὲς φράσεις στὰ γνωστά μας κείμενά του. Προσέξτε, παρακαλῶ, ἐκεῖνο τὸ πολὺ συγκινητικὸ “πρῶτον παρ’ αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι φωνῆ τοῖς Ἑλλήνων παισὶ καὶ ἑαυτοῦ μαθηταῖς παραδοθέντα...” στὸν τίτλο τοῦ διδακτικοῦ ἔργου τοῦ Ζερζούλη.»

«Ἡ διδασκαλία τῆς Φυσικῆς τοῦ Νεύτωνος κατὰ Musschenbroek ἀπὸ τὸν Νικόλαο Ζερζούλη στὴν “Ἀθωνιάδα Ἀκαδημία,, - Ἀνέκδοτο χειρόγραφο τοῦ 1760». *Ἡ Νευτώνεια Φυσικὴ καὶ ἡ διάδοσή της στὸν εὐρύτερο Βαλκανικὸ χῶρο* (πρ. συμπ.), Ἀθήνα 1996, σ. 169.

Κώστας Θ. Πέτσιος (Ιωάννινα 1959)

«Γιὰ τὸν Ζερζούλη ἡ φιλοσοφία εἶναι μία “εὐρυχωροτάτη ἐπιστήμη,, καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ὀπτική αὐτὴ συγκροτεῖται καὶ ὁ ὀρισμὸς τῆς, ὁ ὁποῖος προϋποθέτει τὴ συμβολὴ τῶν ἀρχαίων –κυρίως τῶν Στωϊκῶν καὶ πιὸ συγκεκριμένα τοῦ Χρύσιππου καὶ τῶν νεοτέρων, ὅπως τὴν ἀποτυπώνει ὁ Petrus van Musschenbroek (1692--1761): ‘Ἡ “Φιλοσοφία”, γράφει, “ἐστὶ γνῶσις θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων τῶν τε ἰδιοτήτων αὐτῶν, ἐνεργειῶν τε καὶ ἀποτελεσμάτων καὶ τῶν τούτων αἰτιῶν, ἅπερ νῶ καὶ αἰσθήσεσι, λόγῳ ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλη τινὶ ὁδῶ γνωσθῆναι δύναται τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς τελειωτικὴ καὶ τῆς κυρίως καὶ ἀληθοῦς εὐδαιμονίας, καθ’ ὅσον ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ ἐνδέχεται πρόξενος”. Ἡ φιλοσοφία ὡς ἀναζήτησις τῆς ἀλήθειας, ὡς “θεωρία”, “προσεχῆς ἐνέργεια”, ὅπως σημειώνει, τοῦ θεωρητικοῦ λόγου, συνυφαίνεται μὲ τὴν πράξι, ἀφοῦ “ὁ ...πρακτικὸς φιλόσοφος πᾶσαν ἀναφέρει τὴν θεωρίαν ἐπὶ τὴν πράξιν, καὶ ταύτην μέτρον ποιεῖται τῆς θεωρίας”. Ἡ ἀλληλοδιάδραση ἀνάμεσα στὴ θεωρία καὶ τὴν πράξι καθιστᾶ τελεσφόρα τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐπιτύχει τὴν εὐδαιμονία του, (“εἰ δὲ καὶ ἡ εὐδαιμονία ἀναμφιβόλως κατὰ ψυχὴν θεωρεῖται, αὕτη δὲ ἐν πράξει, ἧς ἡ πρακτικὴ φιλοσοφία γίνεται πρόξενος, καὶ ἐν θεωρίᾳ, ἣν ἡ θεωρητικὴ περιποιεῖται, ἀναμφιβόλως συνίσταται,,), καὶ ἡ τούτη συναρμογὴ φιλοσοφίας - εὐδαιμονίας εἶναι ἰδιαιτέρα ἀποκαλυπτικὴ γιὰ τὸ θεωρητικὸ πλαίσιο ποὺ διαμορφώνεται περὶ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ὁποῖο ἐγγράφεται ὄχι μόνο ἡ στοχαστικὴ ἀναζήτησις ἀλλὰ καὶ ἡ πραξολογία.»

«Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Νικολάου Ζερζούλη πρὸς τὸν Μπαλάνο Βασιλόπουλο (1754)». Δωδώνη 29/Γ' (2000), σσ. 107-108.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Χαρίτωνα Καρανάσιου, «Ο κώδικας VI-9 (188) τῆς Κεντρικῆς Πανεπιστημιακῆς Βιβλιοθήκης "Μιχαῖ Μαρινέσκου,, τοῦ Ἰασίου - (Ανεύρεση λανθάνοντα ἔργου τοῦ Νικολάου Ζερζούλη)». *Ἑλληνικά* 44/1994, σσ. 182 - 187.

Γιάννη Κερᾶ, *Οἱ ἐπιστῆμες στὴν Τουρκοκρατία - Χειρόγραφα καὶ ἔντυπα*. Τόμος Α': *Τὰ Μαθηματικά*. Τόμος Β': *Οἱ ἐπιστῆμες τῆς φύσης*. Βιβλιοπωλεῖον τῆς "Ἑστίας", Ἀθήνα 1992 - 1993, σσ. 79 - 88 (Α) καὶ σσ. 127 - 128 (Β).

Δημήτρη Κρίτσα, «Ἡ συνάφεια τῆς Νευτώνειας καὶ τῆς Ἀριστοτελικῆς Φυσικῆς στοὺς Εὐγένιο Βούλγαρη, Νικόλαο Ζερζούλη καὶ Νικηφόρο Θεοτόκη». *Ἡ Νευτώνεια Φυσικὴ καὶ ἡ διάδοσή της στὸν εὐρύτερο Βαλκανικὸ χῶρο, πρακτικὰ διεθνοῦς ἐπιστημονικοῦ συμποσίου* (Ἀθήνα 17 - 18 Δεκεμβρίου 1993), ἐπιμ. Γιώργου Ν. Βλαχάκη, ἔκδ. ΚΝΕ/ΕΙΕ, Ἀθήνα 1996, σσ. 197 - 216.

Μιχάλη Λάμπρου, «Μία προσπάθεια διπλασιασμοῦ τοῦ κύβου τὴν εποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τὸ κείμενο τῆς Αντιπελάργησης». *Εὐκλείδης Γ'*, τ. 11ος, τχ. 40 - 41, Ἀθήνα Μάιος - Δεκέμβριος 1994 (: Πρακτικὰ ἡμερίδας μὲ θέμα: «Τὰ Μαθηματικά κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας»), σσ. 41 - 64.

Μιχάλη Λάμπρου, «Μία προσπάθεια διπλασιασμοῦ τοῦ κύβου τὴν εποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τὸ κείμενο τῆς Αντιπελάργησης». *Οἱ ἐπιστῆμες στὸν ἐλληνικὸ χῶρο* (πρ.συν.), ἔκδ. ΚΝΕ/ΕΙΕ - Τροχαλίας, Ἀθήνα 1997, σσ. 149 - 177 (περίληψη τῆς προηγούμενης μελέτης χωρὶς τὸ μαθηματικὸ μέρος).

Λεωνίδα Κ. Μπαρτζελιώτη, *Φιλοσοφία καὶ ἐπιστήμη - Ἡ ἀντιπαράθεση φυσικῆς φιλοσοφίας καὶ μαθηματικῆς ἐπιστήμης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς «αἰχμαλωσίας»*. Ἀθήνα 1992², σσ. 84 - 96 (: «Ἡ ὄξυνση τῆς ἀντιπαράθεσης»).

Λίνου Γ. Μπενάκη, «Από την ιστορία του μεταβυζαντινού Ἀριστοτελισμοῦ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο - Ἀμφισβήτηση καὶ ὑπεράσπιση τοῦ Φιλοσόφου στὸν 18ο αἰῶνα: Νικόλαος Ζερζούλης - Δωρόθεος Λέσβιος». *Φιλοσοφία* 7/1977, σσ. 416 - 454.

Λίνου Γ. Μπενάκη, «Ἀνέκδοτο κείμενο τοῦ Νικολάου Ζερζούλη (1706 - 1773) - Μία πρώιμη σύγκρουση μετὰ τὸν Δωρόθεο Λέσβιο σὲ θέματα θεολογίας, φιλοσοφίας καὶ ἐπιστήμης. Παράρτημα: Ἀνανίας Ἀντιπάριος πρὸς Ζερζούλην *Περὶ τῆς λογικῆς ψυχῆς*». *Δευκαλίων*, τχ. 21, Ἀθήνα Μάρτιος 1978, σσ. 86 - 95.

Λίνου Γ. Μπενάκη, «Νικόλαος Ζερζούλης, μεταφραστὴς τῶν μαθηματικῶν ἔργων τοῦ Christian Wolff». *Ὁ ἔρανιστής* 20/1995, σσ. 47 - 57.

Λίνου Γ. Μπενάκη, «Ἡ διδασκαλία τῆς Φυσικῆς τοῦ Νεύτωνος κατὰ Musschenbroek ἀπὸ τὸν Νικόλαο Ζερζούλη στὴν Ἀθωνιάδα Ἀκαδημία - Ἀνέκδοτο χειρόγραφο τοῦ 1760». *Ἡ Νευτώνεια Φυσικὴ καὶ ἡ διάδοσή της στὸν εὐρύτερο βαλκανικὸ χῶρο*, ὅ.π., σσ. 157 - 169.

Κώστα Θ. Πέτσιου, «Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Μετσοβίτη Νικολάου Ζερζούλη πρὸς τὸν Μπαλάνο Βασιλόπουλο». *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα τοῦ Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικῆς καὶ Ψυχολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων*, Δωδώνη 29/Γ' (2000), σσ. 101-117.

Anna Potaga, "Natural Philosophy - An Intermediate between two Revivals". *Φιλοσοφία* 12/1982, σσ. 338 - 349, ἰδιαίτερα σ. 344 κ.έ.

Γιώργου Θ. Πρίντζιπα, «Νικόλαος Τζερτζέλης ἢ Τζερτζούλης - Ὁ Μετσοβίτης». *Ὁ ἔφημέριος* 28/1979, σσ. 605 - 609 καὶ 541 - 644. Πρβλ. ἐπίσης τοῦ ἴδιου: *Λογάδες τοῦ Γένους ἀγνοημένοι*, Ἀθήνα 1979, σσ. 66 - 74, καὶ *Λογάδες τοῦ Γένους - Ἀγνοημένοι δάσκαλοι τῆς Τουρκοκρατίας*, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1985, σσ. 183 - 205.

Ἀνδρέα Ράδου, «Κάτι γιὰ τὸ διδάσκαλο τοῦ Γένους Νικόλαο Τζερτζούλη (ἀπὸ τῆ ζωῆ καὶ τὸ ἔργο του στὸ Ἰάσι τῆς Ρουμανίας)». *Ἡπειρωτικὴ ἐστία* ΛΣΤ/1987, τχ. 426 - 428 (Ὀκτωβρίου - Δεκεμβρίου), σσ. 351 - 535.

Χαριλάου Σ. Τζώγα, «Νικόλαος Ζαρζούλης ό εκ Μετσόβου». *Επιστημονική έπετηρίς Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.*, ΙΣΤ/1971, παράρτημα άρ. 9: Μνήμη 1821 - Άφιέρωμα εις τήν έθνικήν παλιγγενεσίαν επί τῇ 150ῃ έπετείῳ, Θεσσαλονίκη 1971, σσ. 129 - 142.

Μιχάλη Γ. Τρίτου, «Νικόλαος Τζαρτζούλης - Ό μεγάλος Μετσοβίτης διδάσκαλος του γένους». *Ήπειρωτική Εστία* ΛΒ/1983, τχ. 369 - 370 (Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου), σσ. 56 - 66.

Άγγελικῆς Χατζημιγάλη, «Οί έν τῷ Έλληνοσχολείῳ Μετσόβου διδάξαντες καί διδασκόμενοι». *Ήπειρωτικά χρονικά* 15/1940, σσ. 59 - 158, ιδιαίτερα σσ. 95 - 119 (: «Νικόλαος Κυριάκου Τζερτζέλης - Τζαρτζούλης ἢ Νικόλαος Κυρ(ιά)κου Κύρκου») καί σσ. 119 - 140 (: «Τά έργα του Νικολάου Τζερτζέλη»).

Νίκου Κ. Ψημμένου, *Η έλληνική φιλοσοφία από τὸ 1453 ὡς τὸ 1821 - Άνθολογία κειμένων με εἰσαγωγή καί σχόλια. Τόμος Β: Η επικράτηση τῆς νεωτερικῆς φιλοσοφίας - Μετακορυδαλική περίοδος*. Έκδ. «Γνώση», Φιλοσοφική καί πολιτική βιβλιοθήκη άρ. 27, Άθήνα 1989, σσ. 13 - 27 (εἰσαγωγή), σ. 31 (βιογραφικό σημείωμα) καί σσ. 119 - 125 (κείμενα).

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΠΡΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΝ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΝ

ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΖΕΡΖΟΥΛΗ

ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΕ 500 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΖΩΣΙΜΑΙΑΣ

ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ Γ. ΔΟΥΒΑΛΗ - Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

28ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 41 - ΙΩΑΝΝΙΝΑ - ΤΗΛ. 06510/20.544

ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ Κ. ΨΗΜΜΕΝΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΕΓΓΕΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006